

Ростислав РОМАНІВ
Світлана РОМАНІВ

***Резюме.** Розглядаються питання, пов'язані з ідентифікацією поняття "гудвілл", визначено методи його оцінки.*

***Ключові слова:** гудвіл, нематеріальні активи, оцінка*

***Resume.** Questions, related to authentication of concept of "gudvill", are examined, certainly methods of his estimation.*

***Keywords:** gudvil, immaterial assets, estimation*

ГУДВІЛ ПІДПРИЄМСТВА : ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУТНОСТІ ТА ОЦІНКИ

Постановка проблеми. Гудвіл є однією з найбільш суперечливих категорій не тільки бухгалтерського обліку, але і фінансового менеджменту. Доказом цього є різні трактування гудвілу різними вченими і нормативними документами. Однак про важливість цієї категорії свідчить хоча б той факт, що міжнародні стандарти фінансового обліку (МСФО) і стандарти, які діють в США GAAP за останнє десятиріччя кардинально змінювались кілька разів. Цьому сприяли потужні процеси глобалізації, злиття величезних транснаціональних корпорацій та поглинання ними більш слабких конкурентів. Адже саме внаслідок таких дій виникає поняття «гудвіл». На наше переконання перегляд стандартів буде продовжено, оскільки кризові явища в економіці загострили питання перегляду основних постулатів теорії бухгалтерського обліку, а саме питання оцінки активів, яка виявилась такою, що абсолютно не відповідає ринковим критеріям. Проводячи аналіз сучасного стану теорії бухгалтерського обліку, В.Ф. Палий відзначає, що та, теорія, яка зараз викладається, переважно пояснює техніку обліку, а сутність і зміст майже не розглядає. «Розробки в області теорії обліку відстають від практичних проблем, які об'єктивно виникли. У застосовуваному на парктицію білку наростає ентропія, суттєве відставання від потреб постіндустріальної економіки» [5, С.3].

Тому питання розгляду гудвілу як важливого активу підприємства в цьому контексті набуває актуального значення.

Питаннями дослідження нематеріальних активів і гудвілу зокрема в останнє десятиріччя присвячені роботи Л.Едвісона, Хендріксона і Ван Бреда, В. Венедиктова, В. Моссаковського, Л. Городянської, А. Савельєва, С. Модерова та інших.

Мета статті. Метою статті є дослідження економічного змісту категорії «гудвіл», критична характеристика трактування гудвілу у вітчизняних та зарубіжних нормативних документах, визначення способів та методів оцінки гудвілу.

Виклад основного матеріалу. Всю сукупність нематеріальних активів, які є на підприємстві, умовно можна розбити на кілька груп.

До першої групи відносяться нематеріальні активи, які є невіддільними від підприємства. Це такі як місце розташування бізнесу, соціальний вплив бізнесу(здатність створювати нові робочі місця, взаємодія з профспілками), наявність надійних зв'язків з постачальниками та дилерами, розгалуженість торгової мережі

До другої групи можна віднести професійні навички самого персоналу, як модно сьогодні називати «інтелектуальні ресурси» підприємства.

Третя група представляє собою нематеріальні активи, які можуть ідентифікуватись окремо від підприємства. Сюди можна віднести патенти, торгові марки, авторські права, тобто всі ті, які передбачені вітчизняним П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Якщо перших дві групи дуже важко оцінити і вони не мають певного терміну служби, то третя група може бути достовірно визначена, а також може бути визначений термін використання таких активів. Тому, якщо задатись метою, щодо наповнення конкретним змістом поняття «гудвіл», то він якраз буде охоплювати перших дві групи активів, які є

невіддільними від підприємства. Якщо логічно розвивати цю тезу, то щодо перших двох груп нематеріальних активів немає підстав нараховувати амортизацію. І ця теза була дещо із запізненням (тільки з 31.05. 2008) втілена у пункт 16 вітчизняного ПСБО 19 «Об'єднання підприємств» [6]. Вартість же ж негативного гудвілу повинна списуватись одночасно із коригуванням нерозподіленого прибутку.

Таким чином, узагальнивши можна виділити такі риси гудвілу:

- неможливість його окремої реалізації, оскільки даний актив пов'язаний із підприємством як одиницею в цілому;
- суб'єктивність його оцінки – різні суб'єкти можуть по різному оцінювати майбутні економічні вигоди від діяльності підприємства, якому приписують наявність гудвілу;
- величина зазначеного активу може сильно коливатися протягом періоду часу, оскільки багато в чому залежать від ринкової кон'юнктури;
- на величину даного активу впливають не тільки економічні чинники, але і політичні та соціальні. Остання теза стає особливо актуальною в глобалізованій системі господарювання транснаціональних корпоративних відносин, коли не завжди прибуток є основним виміром ефективності бізнесу.

Не існує загальноприйнятого визначення терміну «гудвіл» в нормативних документах.

У вітчизняній системі обліку поняття гудвілу розкрито в ПСБО 19 «Об'єднання підприємств» та ПСБО 28 «Зменшення корисності активів». Згідно ПСБО 19 Гудвіл – це перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання [4; 6].

В Законі «Про оподаткування прибутку» гудвіл визначається як нематеріальний актив, вартість якого є різницею між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючого становища на ринку товарів, нових технологій [2].

В стандартах США, зокрема, в SFAS 141R «Придбання бізнесу» з доповненнями, які зроблені в 2008 році, гудвіл представляє собою різницю між справедливою вартістю компанії в цілому і справедливою вартістю всіх чистих активів (активів за мінусом зобов'язань), ідентифікованих і оцінюваних на момент купівлі бізнесу [3].

Таким чином, якщо визначати гудвіл за цими документами, то ми отримаємо різні величини. Крім того, ми вважаємо, що гудвіл визначається тут лише в загальному вигляді як економічна категорія, але як показник фінансового менеджменту або бухгалтерського обліку потребує значних уточнень.

Як видно із визначення, гудвіл виникає тільки в момент придбання частки в капіталі компанії або в результаті об'єднання бізнесу. Гудвіл трактується як необоротний актив з невизначеним терміном дії, оскільки він характеризує майбутні економічні вигоди, що отримуються від активів, які не можуть бути роздільно ідентифіковані і визнані на момент придбання бізнесу.

Отже, важливим моментом є визнання того факту, що саме об'єднання активів може дати синергетичний ефект у вигляді гудвілу.

С. Хендриксен і М. Ван Бреда вважають, що гудвіл визначається як переплата за активи придбаного підприємства і хоча цей надлишок виплаченої суми над вартістю чистих активів і може називатись гудвілом, він несе на собі лише деякі ознаки нематеріального активу, оскільки, по-суті, це є нерозподіленою частиною вартості активів придбаного підприємства. Це є спірною тезою, бо, наприклад, такі активи, як основні засоби навряд чи мають пряме відношення до клієнтської бази підприємства, тому навряд чи доцільно переваги цих зв'язків переносити на вартість обладнання [11, С. 399].

В. Моссаковський, розглядаючи окремі елементи гудвілу в складі інтелектуального капіталу, вважає, що його не можна визнавати активом, оскільки він (інтелектуальний капітал) не є власністю підприємства, яке може його лише використовувати; його не можна відокремити від підприємства та достовірно оцінити [4, С.9].

Можна посперечатись з позицією Л.Городянської опублікованої в журналі «Облік і аудит» №5 за 2009 рік, де вона стверджує, що гудвіл - це сукупність ідентифікованих та неідентифікованих нематеріальних об'єктів, створених завдяки використанню інтелектуальних ресурсів підприємства, оскільки автор в подальшому наводить інтерпретацію поняття

«відтворювальні інтелектуальні ресурси як сукупність ідентифікованих нематеріальних активів, які є об'єктами амортизації, здатними до відтворення, та інтелектуальний потенціал працівників, який не піддається ідентифікації та відображенню в балансі» [1, С.47]. Наші міркування з цього приводу зводяться до того, що на суму, яку переплачують за активи підприємства, впливають такі фактори як місце розташування бізнесу, політичне становище в країні та інші зовнішні чинники, які важко пов'язати з поняттям «інтелектуальні ресурси» підприємства чи «інтелектуальний капітал».

Г. Уманців ототожнює такі елементи гудвілу як клієнтська база, ділова репутація та інші нематеріальні активи, які ми віднесли до першої групи, з інтелектуальним капіталом підприємства [10, С.12] звідки випливає, що такий капітал є поняттям ширшим, ніж власне, гудвіл.

Вважаємо, що гудвіл є нематеріальним активом, невіддільним від самого підприємства, який виникає внаслідок різниці в бухгалтерських та ринкових оцінках не тільки активів, але і бізнесу в цілому. Він проявляється у вигляді синергетичного ефекту від процесів злиття компаній або їх продажу-купівлі (позитивний гудвіл) або визнання на даному етапі збитковості та неефективності бізнесу (негативний гудвіл). Гудвіл є поняттям, ширшим, ніж інтелектуальні ресурси.

Якщо би поточний бухгалтерський облік міг в звітних формах відображати ринкову вартість не просто активів, а ринкову вартість всього підприємства, то ніякого гудвілу би не було. Але оскільки такої рівності немає, постільки виникають розходження в оцінках, а значить необхідність їх коректування на величину гудвілу.

Якщо ж гудвіл вводити в актив балансу, то для рівноваги в пасиві балансу пропонується ввести окрему позицію в підрозділі «Додатковий вкладений капітал». При негативному гудвілі необхідно, на нашу думку, відкоректувати статтю «Нерозподілений прибуток(непокритий збиток)»

Гудвіл необхідно оцінювати в таких ситуаціях: придбання(продажа) бізнесу, злиття та поглинання, прийняття рішень в сфері управління вартістю компанії.

Багато зарубіжних компаній, які приймали участь в останні роки у великих об'єднаннях або поглинаннях сьогодні вимушені переоцінювати гудвіл, так як ціна таких угод є надто високою. Медіа холдинг AOL Time Warner вже заявив про списання 54 млрд. долл. США для відображення зниження своєї ринкової вартості. В багато чому, це виникло через помилкову оцінку вартості гудвілу(побудованих на завищених прогнозних показниках доходів) при злитті компаній. Інші великі корпорації заявили, що збираються переоцінити гудвіл, так, зокрема, Vivendi Universal від 12,3 до 13,2 млрд. долл США, Qwest від 20 до 30 млрд. долл. США та інші. Спеціалісти порахували, що після завершення цих процесів більше 100 млрд. долл. США у вартості активів просто зникнуть [9].

Ми вважаємо, що саме таке різке коливання у вартості активів, через їх надмірну «перегрітість» спричинило падіння фондових індексів і виступило одним із чинників фінансової кризи спочатку в США, а потім і в світі в цілому. Це ставить серйозні запитання до теорії бухгалтерського обліку і свідчить про перегляд основних її постулатів, зокрема, підходів до оцінки активів.

Нажаль, вітчизняні стандарти не наводять конкретних методик оцінки даного активу і зводяться до надто спрощеної формули, яка передбачає визначення різниці між ринковою і балансовою вартістю. В ПСБО 28 «Зменшення корисності активів» наводяться приклади переоцінки гудвілу, які внаслідок невдалого перекладу із МСФО «Знецінення активів» є досить заплутаними і мало придатними для вітчизняної практики.

Узагальнивши публікації [3; 8; 9; 11], можна навести такі приклади оцінки гудвілу:

- 1) оцінка гудвілу як оцінка різниці між сумарною ринковою величиною активів підприємства і вартістю всього бізнесу;
- 2) оцінка гудвілу з позицій надлишкового прибутку;
- 3) оцінка гудвілу за обсягом реалізації.

Перший спосіб передбачає розрахунок ринкової вартості всіх активів компанії з позицій максимальної ефективності використання. На другому етапі необхідно визначити вартість всього бізнесу як окремої одиниці, при цьому можна скористатись методом порівняння при продажі аналогічних видів бізнесу.

Методика оцінки гудвілу, яка передбачає розрахунок надлишкового прибутку, ґрунтується на допущенні, що якщо одне підприємство отримує більший обсяг прибутку на одиницю активів, ніж аналогічне підприємство цієї ж галузі, то це означає, що додатковий прибуток підприємству приносить саме його гудвіл. Саме цей метод використовувався в практиці США де інструкцією податкової інспекції для різних підприємств був встановлений директивно різний рівень дохідності на активи. Так, для підприємств з низьким рівнем ризику було встановлено 8% доходу для матеріальних активів і 15% для нематеріальних. Для підприємств з високим рівнем ризику 10% і 20%, відповідно [9]. На жаль, у вітчизняній статистиці ми не знайшли таких даних. Хоча метод був би досить ефективним, але для цього необхідно було би привести до спільного знаменника такі критерії, як: аналогічність продукції, аналогічність місця розташування, аналогічність виробничого та кадрового потенціалу. Тобто, необхідно розробити методику коректувальних коефіцієнтів.

Метод оцінки гудвілу за обсягами реалізації передбачає розрахунок середньогалузевих коефіцієнтів рентабельності. Гудвіл компанії розраховується за формулою:

$$Г = (Ч - В \times Кр) / Кк$$

Г - гудвіл;

Ч – чистий операційний дохід (валовий дохід за мінусом операційних витрат);

В – виручка від реалізації продукції без ПДВ;

Кр - середньогалузевий коефіцієнт рентабельності реалізації продукції;

Кк – коефіцієнт капіталізації нематеріальних активів (відношення прибутку компанії до вартості нематеріальних активів, відображених в балансі).

Наприклад. Підприємство відвантажує на рік продукції на суму 7 млн.грн. Чистий операційний дохід складає 1,1 млн. грн. Рентабельність нематеріальних активів становить 13%. Середньогалузевий показник рентабельності реалізації продукції становить 11%. Тоді розрахунок гудвілу буде мати вигляд:

$$(1,1 - 7 \times 0,11) / 0,13 = 2,5 \text{ млн.грн.}$$

Знову ж таки, складнощі виникають при визначенні середньогалузевих коефіцієнтів рентабельності. Вважаємо, що для об'єктивності відображення гудвілу, необхідно застосовувати всі три методики і вибрати найменше значення з отриманих розрахунків.

Висновки та перспективи подальших розвідок в даному напрямку. Гудвіл є специфічним активом. Його можна визначити як нематеріальний актив, невіддільний від самого підприємства, який виникає внаслідок різниці в бухгалтерських та ринкових оцінках не тільки активів, але і бізнесу в цілому. Він проявляється у вигляді синергетичного ефекту від процесів злиття компаній або їх продажу-купівлі (позитивний гудвіл), або визнання на даному етапі збитковості та неефективності бізнесу(негативний гудвіл). Гудвіл є поняттям, ширшим, ніж інтелектуальні ресурси.

Наведені визначення у вітчизняних та зарубіжних документах внаслідок спрощеності трактування гудвілу не можуть бути основою для його розрахунку. В цій якості пропонується використовувати способи оцінки гудвілу як різниці між сумарною ринковою величиною активів підприємства і вартістю всього бізнесу; оцінки гудвілу з позицій надлишкового прибутку; оцінка гудвілу за обсягом реалізації. При розрахунку показника «гудвіл» необхідно суворо дотримуватись принципу «обережності». Тому бажано визначити гудвіл за всіма способами і вибрати найменшу оцінку. Для рівноваги в пасиві балансу пропонується ввести окрему позицію в підрозділі «додатковий вкладений капітал». При негативному гудвілі необхідно, на нашу думку, відкоректувати статтю «Нерозподілений прибуток(непокритий збиток)»

В даній статті ми лише зачепили окремі аспекти розгляду гудвілу як економічної та бухгалтерської категорії. Іншими важливими і проблемними питаннями дослідження гудвілу вважаємо питання виміру гудвілу, коли одна компанія купує частку, яка є меншою 100%

власності компанії. Крім того важливим і спірним моментом є визначення питання щодо доцільності переоцінки гудвілу і встановлення її періодичності. П(С)БО 28 « Зменшення корисності активів передбачає таку можливість , але сама методика є досить суперечливою. Вказана проблематика буде розглядатись в майбутніх дослідженнях

Використана література

- 1) Городянська Л. Гудвіл та відтворювані інтелектуальні ресурси [Текст] // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - №5. – С.42-49
- 2) Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.94 р. №334/ 94 ВР зі змінами та доповненнями у редакції Закону України від 22.05.97 р. №283/97 – ВР. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
- 3) Модеров С. Тест на обесценивание гудвилла [Електронний ресурс]//С. Модеров. – Режим доступу: <http://www.at.thelib.ru/business / management>
- 4) Моссаковский В. Облік нематеріальних активів [Текст]// Бухгалтерський облік і аудит – 2005.-№7 – С. 8 -17
- 5) Палий В.Ф. Теория бухгалтерського учета: современные проблемы [Текст]: моног./ В.Ф.Палий. - М.: Бухгалтерський учет, 2007. - 88 с.
- 6) Положення бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.07.99 №163 , зі змінами та доповненнями[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000099.html
- 7) Положення бухгалтерського обліку 28 « Зменшення корисності активів», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2004 №817[Електронний ресурс] – Режим доступу: - http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000099.html
- 8) Савельев А.А. Учет гудвилла в соответствии с новыми стандартами МСФО и US GAAP[Електронний ресурс]// А.А.Савельев. -<http://www.cfin.ru/ias/manacc/repo.shtml>
- 9) Самсонов В. Как оценить гудвил. [Електронний ресурс]// <http://www.fd.ru/article/7327.html>
- 10) Уманців Г. Облікова інтерпретація інтелектуального капіталу в контексті становлення інформаційної економіки[Текст]// Бухгалтерський облік і аудит. - 2008. - № 9. – С.9 – 15.
- 11) Хендриксен Э.С., Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ[Текст]./ Под ред. проф. Я.В.Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1997. - 576 с.

Довідка про авторів:

РОМАНІВ Ростислав Володимирович, к.е.н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері ТНЕУ.

Контактні телефони:

Моб:067 2550970

Дом.: 54-39-11

РОМАНІВ Світлана Романівна, к.е.н., доцент кафедри аудиту, ревізії та контролінгу ТНЕУ

Моб: 067 2702545

Дом. 54-39-11